

ГНОЄВОЙ Ю.Г.

*аспірант кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НАРКОЗАЛЕЖНИХ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ

Наркозалежність є однією з найбільш складних соціальних проблем сучасного суспільства. В умовах війни в Україні вона набула нових загрозливих вимірів, оскільки соціальна нестабільність, психологічна травматизація населення та зміни в соціальному середовищі підвищують ризики формування та загострення залежностей.

Ресоціалізація наркозалежних передбачає комплекс заходів соціальної, психологічної та медичної підтримки, спрямованих на відновлення соціальної та професійної активності людини. Війна вносить додаткові складнощі у цю роботу: обмеження ресурсів, зростання рівня стресу та травматизації, нестабільність родинних та соціальних зв'язків.

Ресоціалізація наркозалежних в умовах війни ускладнюється комплексом взаємопов'язаних соціальних, психологічних та організаційних факторів. Психологічна травматизація населення, що проявляється посттравматичним стресовим розладом, депресивними станами та тривогою, значно підвищує ризик зловживання психоактивними речовинами та потребує комплексної психосоціальної підтримки, враховуючи воєнні травми та емоційний стан пацієнта. Соціальна нестабільність, що супроводжується втратою житла, роботи, підтримки та розривом родинних зв'язків, ускладнює процес ресоціалізації, роблячи традиційні методи роботи менш ефективними. Додатково, обмежені ресурси реабілітаційних центрів, частково зруйнованих або змушених функціонувати у кризовому режимі, недостатнє фінансування, брак кваліфікованих спеціалістів та логістичні труднощі зменшують доступність послуг для наркозалежних осіб. В умовах війни зростає й ризик криміналізації цієї категорії населення, адже соціальна вразливість та обмежені можливості легальної зайнятості підвищують ймовірність залучення до кримінальних середовищ, що ускладнює процес ресоціалізації та потребує додаткових превентивних заходів [2].

Статистичні дані підтверджують актуальність проблеми. За останні роки відзначається зростання кількості звернень до реабілітаційних центрів серед осіб, що постраждали від воєнних дій, та зростання числа випадків рецидиву наркотичної залежності. Так, за даними Міністерства охорони

здоров'я та соціальних служб, понад 40% пацієнтів реабілітаційних центрів мають досвід психологічного травмування в умовах війни, що суттєво впливає на процес ресоціалізації. За даними Національного звіту щодо наркотичної ситуації в Україні 2024 року, на кінець 2023 року в Україні налічувалося 28 417 осіб, які вживають наркотичні та психотропні речовини ін'єкційним шляхом і мають в анамнезі інфекційні захворювання, такі як ВІЛ, гепатит В та С, туберкульоз. Загальна кількість осіб, які вживають наркотики в Україні, оцінюється від 1 до 1,5 мільйона, причому щорічно ця цифра зростає на 8-10 %. Дослідження Інституту психіатрії МОЗ України у 2023 році показало, що 63,7 % респондентів вживали наркотики хоча б раз у житті, а 31,8 % – за останні 12 місяців [1].

В умовах війни спостерігається значне зростання кількості нових споживачів наркотиків: за оцінками, близько 300 тисяч людей почали вживати психоактивні речовини в період воєнного часу. Ці дані підкреслюють актуальність теми ресоціалізації наркозалежних та необхідність розробки ефективних стратегій соціальної роботи для підтримки цієї категорії осіб.

Короткий огляд законодавчої бази та державних програм показує, що в Україні існує низка нормативних актів, що регулюють діяльність реабілітаційних центрів і соціальної роботи з наркозалежними, зокрема Закон України «Про соціальні послуги», Національна стратегія з наркополітики та програми Міністерства соціальної політики щодо підтримки ВПО та уразливих категорій населення. Державні ініціативи включають фінансування центрів реабілітації, навчальні програми для спеціалістів та заходи з інтеграції пацієнтів у соціум.

У відповідь на зазначені проблеми соціальна робота вимагає адаптації та розробки нових стратегій. Однією з ключових є психосоціальна підтримка з урахуванням воєнних травм, яка включає індивідуальні та групові психотерапевтичні методи, тренінги зі стресостійкості та емоційної регуляції. Другим важливим підходом є мультидисциплінарна робота, що передбачає координацію дій соціальних працівників, психологів, медичних фахівців та духовних наставників. Такий підхід забезпечує комплексне вирішення медичних, психологічних та соціальних проблем наркозалежних. Не менш важливою є громадська підтримка та самодопомога, що реалізується через групи взаємодопомоги, волонтерські ініціативи та залучення колишніх пацієнтів до реабілітаційного процесу. Це дозволяє відновлювати соціальні зв'язки та формувати відчуття приналежності до громади. Ще однією стратегією є адаптація методів ресоціалізації до умов воєнного часу, яка передбачає створення мобільних бригад соціальної роботи, онлайн-консультацій та

кризових центрів. Такий підхід забезпечує доступність допомоги навіть у складних та віддалених умовах. Не можна ігнорувати й державну політику та фінансову підтримку, що передбачає цільове фінансування програм ресоціалізації та інтеграцію їх у систему соціальної політики та кризового реагування [3].

Ресоціалізація наркозалежних в умовах війни потребує модернізації стратегій соціальної роботи та застосування комплексного підходу. Важливо враховувати специфіку воєнних травм, обмежені ресурси та соціальну нестабільність. Інтеграція психосоціальної підтримки, мультидисциплінарної роботи та громадських ініціатив дозволяє підвищити ефективність реабілітаційних заходів. Надання цільової державної підтримки та розвиток нових методів ресоціалізації створює умови для адаптації практики соціальної роботи до воєнного часу та повернення наркозалежних до активного соціального життя.

Список використаних джерел

1. Національний звіт щодо наркотичної ситуації в Україні 2024 року (за даними 2023 року), підготовлений Центром громадського здоров'я МОЗ України. URL: https://phc.org.ua/news/nacionalniy-zvit-schodo-narkotichnoi-situacii-v-ukraini-2024-za-danimi-2023-roku?utm_source=chatgpt.com.
2. Оберемок А.М. Система соціально-педагогічного супроводу співзалежних сімей в умовах реабілітаційних центрів для наркозалежних осіб. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 92. С. 79-83.
3. Петрова Л. В. Психосоціальна підтримка залежних : методики та підходи. Львів : Центр психології та соціальної роботи, 2021. 240 с.